

Gaziantep Ekonomisinin Ortadoğu Açısından Önemi*

The Importance Of Gaziantep City Economy For The Middle East

Recep Ulusoy* - Nebahat Turan**

Öz

Gaziantep tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, Türkiye'nin en önemli sanayi ve ticaret merkezlerinden biridir. Sahip olduğu ticaret potansiyeli ve girişimcilik ruhuyla dünya piyasalarına entegre olmuştur. Türkiye'nin güney sınır komşularıyla yakın ticari ve ekonomik ilişkiler geliştirerek bölgede sanayi ve ticaret merkezi olmayı başarmıştır. Komşu ülkelerle sınır ticaretini geliştirerek, kendine ve Türkiye ekonomisine önemli katkılar sağlamıştır. Bölgenin en gelişmiş ili olan Gaziantep, Türkiye'nin Ortadoğu'ya açılan en önemli ticaret kapısıdır. Ortadoğu ülkeleriyle geliştirdiği ikili ilişkiler ekonomik kalkınmayı daha da hızlandırmıştır. Ayrıca Ortadoğu ülkeleri ile Batı ve Asya bloğu arasında mal transferlerinde aracı konumdadır. Ortadoğu bölgesinin sürekli hareketli olması ve bölgede eksik olmayan savaş, ekonomik düzeni bozmakta ve yaşanan olumsuzluklar ihracat ve ithalatı olumsuz etkilemektedir. Gaziantep ekonomisi giderek gelişmekte ve Ortadoğu ihracatına kısmi azalmalarla birlikte katkısı devam etmektedir.

Bu makalede kent ile ilgili literatür taranmış, tablo ve grafikler yardımıyla avantaj ve dezavantajlar analiz edilmiş ve Gaziantep ekonomisinin hem Türkiye hem de Ortadoğu açısından önemli vurgulanmış ve bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gaziantep, Gaziantep ekonomisi, Gaziantep Sanayi, Gaziantep ihracat, Ortadoğu

Abstract

During centuries Gaziantep has hosted many civilizations being one of the most important industrial and trade center in Turkey. Endowed with its trade potential and entrepreneurial spirit it easily integrated in the international markets. Strengthening its trade and economic ties with neighboring countries it evolved in important regional industrial and trade hub. By developing trade ties with the neighboring countries Gaziantep also provides important spillovers to the other municipalities and regions of Turkey. As the most developed city in the region Gaziantep is crucial gate to the markets of the Middle East. Enhancing economic relationships with the Middle Eastern countries it had important implications on speeding the economic development. It is also a mediator in commodity transfer between Western and Eastern countries. Continuous movements and war conflicts in the region had destructive effects on economic environment. During the periods of intense war conflicts the economy of Gaziantep is being seriously disbalanced and hit by recession cycles. However, inspite of these negativities Gaziantep is continuing with decreasing its export share to the Middle East countries.

* Makalenin Geliş Tarihi: 20.10.2015, Kabul Tarihi: 10.05.2016

* Doç. Dr. Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu Ekonomi Politikası ABD. Öğretim Üyesi, E-posta: recep.ulusoy@marmara.edu.tr

** Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu Ekonomi Politikası ABD. Bilim Uzmanı, E-posta: nebahat.turan@outlook.com

Gaz

Akademik
Bakış

141

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

In this paper a general literature regarding the city of Gaziantep is being consulted along with the help of table and graphical tools in the analysis of the advantages and disadvantages, also in the same time economic importance of the Gaziantep for Turkey and Middle East region as well is being stressed and some suggestions are being explored in th concluding part.

Keywords: Gaziantep, Gaziantep economy, Gaziantep industry, Gaziantep export, Middle East

GİRİŞ

Gaziantep 6.216 km²'lik yüzölçümü ile Fırat nehrine karışan Sacur çayının yukarı kollarından Ayınleben(Allaben) deresinin üzerinde kurulmuştur. Antep şehri ve bulunduğu bölge, eski çağlardan beri uygun iklimi ve mevki sebebiyle iskâna açık bir saha olmuştur.¹ Doğuda Şanlıurfa'nın Birecik ve Halfeti ilçeleri, kuzeyde Adıyaman'ın Besni ve Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesi, batısında Osmaniye'nin Bahçe ve Güneyinde ise Hatay'ın Hassa ilçesi, Suriye sınırı ve Kilis ili ile çevrilidir.²

Gaziantep 5600 yıllık tarihi ile dünyanın en eski şehri olarak kabul edilmektedir. İlk Çağ'dan beri birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Medeniyetlerin kurulduğu Mezopotamya ve Akdeniz arasında yer almaktadır.³ Şehir ilk olarak kale etrafında kurulmuş, daha sonra güney ve batıya doğru genişlemiştir.⁴ Gaziantep'in tarih devirleri Kalkolitik, Paleolitik, Neolitik dönemler, Tunç Çağı, Hitit, Med, Asur, Pers, İskender, Selekoslar, Roma ve Bizans, İslam-Arap ve İslam-Türk devirleri olarak sıralanır.⁵ Zeugma, Anadolu ve Mezopotamya arasında ki ticari faaliyetlerde köprü görevi görmüştür. Doğudan gelen ticaret yollarının burada kesişmesi bölgenin zenginliğini arttırmıştır. Ayrıca Hindistan- Suriye arasındaki ticari transferlerde de aktif rol almıştır.⁶ Şehrin İpek Baharat yolu üzerinde yer alması ekonomik kalkınmayı etkilemiş ve kentin sürekli canlılığını korumasını sağlamıştır. İslamiyet bu şehir üzerinden Anadolu'ya yayılmıştır. Eyyubiler ve Memlûklular zamanında şehir büyük gelişme göstermiştir. Cami, medrese ve köşkerin yapılması Gaziantep'i kısa bir sürede sanat ve kültür merkezi haline getirmiştir. 1516 Mercidabık Muharebesi ile Osmanlı topraklarına katılan bölge, Cumhuriyet Dönemine kadar "Ayıntap" olarak ad-

Gör

- 1 Hüseyin Özdeğer, "Gaziantep", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.13, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, Y.1996.s.466.
- 2 Mehmet Güllü, "Serbest Bölgeler Ve Gaziantep Serbest Bölgesi'nin Yöre Ve Ülke Ekonomisine Katkıları", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Şanlıurfa 2008(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s.78-80.
- 3 *Güneydoğu Anadolu Rehberi*, Gaziantep 27.07.2011, <http://www.guneydogumirasi.org/pdfs/gaziantep.pdf>, (05.04.2014).
- 4 İsmail H. Özşabuncuoğlu vd., *Son Dönem Gaziantep Ekonomisi*, Cumhuriyetinin 75. Yılına Armağan, Gaziantep Üniversitesi Vakfı Kültür Yayınları, 1999, s.32,33.
- 5 Mehmet Doğan- Şemsettin Can Kaya, *Gaziantep*, Gaziantep, 1997,s. 31.
- 6 H. Hande Duymuş, "Anadolu Mezopotamya Sınırında Ticari Bir Kent: Zeugma", *TC. Kilis 7 Aralık Ün. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 1. Uluslararası Sınır Ticareti Kongresi, Bildiriler Kitabı*, Kasım 2010, Kilis/Türkiye, s.28-30.

landırılmıştır.⁷ 16.yy'da bölgesel ekonomik güç olmuş, halkın çalışkanlığı ve girişimci ruhu şehri sürekli canlı tutmuş, Halep eyaletine bağlı olmasına rağmen kendi hinterlandını oluşturmayı başarmıştır. 1520-1580 yılları arasında Akdeniz Havzası'nın büyümesinden yararlanmıştır. Hac ibadeti yapmak için takip edilen İstanbul-Antep-Şam-Mekke yolu hac ticaretini de beraberinde getirmiştir. Hacı adaylarının Antep çarşılarından alışveriş yapması, konaklama ve yemek ihtiyaçlarını karşılaması ekonomik canlılığı arttırmıştır.⁸ Transit ticaretin daha da önem kazanmasıyla, ilk sanayileşme adımları olarak sanat kolları kurulmuştur. Türk mallarından alınan ağır vergiler, yabancı yatırımlar karşısında fiyatların yükselmesine ve yerli sanayinin çökmesine neden olmuştur. Yabancı mallar karşısında rekabet edemeyen yerli sanayi maalesef gelişememiş, Avrupa'dan çok sonra gelişme dinamiklerine sahip olabilmıştır.⁹ Gaziantep, Osmanlı döneminde kültür birikiminin yanı sıra yayıcılık, dericilik, boyacılık, yağcılık, sabunculuk, rakıcılık, özellikle de dokumacılık gibi sanayi kollarında da gelişmiştir.¹⁰ 16.yüzyılda Halep- Şam-Antep yöresinde üretilen lüks dokuma halıları dış pazarda yoğun ilgi görmüştür. Şam ve Halep'te üretilen ürünler Antep üzerinden Anadolu'ya arz edilmiştir.¹¹ Var olan büyük ticaret yollarına yenilerinin eklenmesi ve güvenli hale gelmesi ile sadece bölgede değil Türkiye- Ortadoğu ticaretinde de önemli ticaret ve lojistik merkezi olmuştur. Kent ticaretine dair bulunmuş en eski ticaret belgesi 14.yüzyıla aittir. Ticaretin uluslararası bir boyut kazandığının diğer bir göstergesi de 1872 yılında Fransız tüccarların sorunlarını çözmek için konsolosluğun açılmasıdır.¹²

SOSYAL VE EKONOMİK YAPI

1. Kente Genel Bakış

Anadolu'da yeni sanayi kentlerinin ortaya çıkması, hükümetin yerel kalkınmayı destekleyici politikaları ve sosyo-ekonomik gelişmeler nüfus hareketliliğine neden olmuştur. Sanayinin gelişmesi ile özellikle çevre illerden ve kendi taşra-

- 7 Ahmet Özkılınç, *373 Numaralı 'Aynîb Livâsı Mufassal Tahrîr Defteri (950/1543)*, 9, Yayına Hazırlayanlar: Ahmet Özkılınç, Ali Coşkun, Abdullah Sivridağ, Murat Yüzbaşıoğlu. Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı yayınları, 2000, s.1; Mustafa Gözel,(Proje Koor.), "Ulaşım", *Gaziantep İlinde Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023*, <http://gaziantep.ormansu.gov.tr/Gaziantep/Files/belgeler/GAZ%C4%B0ANTEP%20DO%C4%9EA%20TUR%C4%B0ZM%C4%B0%20MASTER%20PLANI-%2013.03.2013.pdf>, (22.03.2015).
- 8 Kenan Mortan, Osman S. Arolat, *Gaziantep Ekonomisine Bakış*, İstanbul, Heyamola Yayınları, 2009, s.15-17.
- 9 "İller Yatırım Kataloğu", www.tdv.org.tr/illerkatalog/illerkatalog.pdf (22.03.2015).
- 10 Mehmet Solmaz, *Atatürk Gaziantep'te: Mektuplar, Belgeler, Fotoğraflar, Anılar, Nüfus Tescili: Gaziantep'in Adaşı ve Hemşerisi*, 4. Basım, Gaziantep: İlke Matbaacılık Kuyumculuk İnş. San. Tic. Ltd. Şti., 2013, s.72-76.
- 11 Celal Pekdoğan, *Gaziantep Ticaret Odası'nın Yüzyılı(1898-1998)*, Gaziantep, 1999, s.15-17.
- 12 Birgül Uyan, "Bölgesel Gelişme Dinamikleri: Gaziantep İlinde Yerel Ekonomik Gelişmeyi Etkileyen Faktörler", Çukurova Üniversitesi, Adana, 2009, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) s.36,37; Hale Şıvgın, 19. Yüzyılda Gaziantep, Ankara, 1997, s. 17., A.g.e., s. 70.

Gaz

Akademik
Bakış

143

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

sından göç almaya başlamıştır. Gaziantep'te göçün en önemli nedeni ekonomiktir. %70 oranında ekonomik nedenlerle göç almıştır.¹³ 2012 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre Gaziantep ilinin nüfusu 1.799.558 kişidir. Nüfusun 1.604.933 kişisi şehirlerde, 194.625 kişisi köy ve beldelerde yaşamaktadır. Büyük oranda kendi taşrasından göç alan Gaziantep, son 30 yılda Şanlıurfa, Kahramanmaraş ve Adıyaman gibi çevre illerin kırsal bölgelerinden de göç almıştır. Kilis'in il olmasıyla birlikte Kilis'ten de göç almaya başlamıştır. Göç 1950'lerden beri bir süreklilik arz etmesine rağmen asıl göç dalgası 1970'lerden sonra hızlı bir artış göstermiştir.¹⁴ Türkiye geneli ile kıyaslandığında; Türkiye nüfusunun üzerinde bir artışa sahip olduğu gözlenmektedir. Nüfus büyüklüğü bakımından Türkiye'nin sekizinci ili olmuştur. Türkiye nüfusu içindeki payı her geçen gün artmaktadır.¹⁵

Yıllara göre il nüfusu		
Yıllar	Türkiye	Gaziantep
1927	13.648.270	213.499
1935	16.158.018	283.506
1940	17.820.950	306.906
1950	20.947.188	328.343
1960	27.754.820	434.579
1970	35.605.176	606.540
1980	44.736.957	808.697
1990	56.473.035	1.140.594
2000	67.853.315	1.296.063
2007	70.586.256	1.560.023
2008	71.517.100	1.612.223
2009	72.561.312	1.653.670
2010	73.722.988	1.700.763
2011	74.724.269	1.753.596
2012	75.627.384	1.799.558
2013	76.667.864	1.844.438
2014	77.695.904	1.889.466

Kaynak: [http://www.tuik.gov.tr\(12.06.2014\);http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/2291/unite06.pdf\(20.11.2015\);http://gso.org.tr/userfiles/nufus.pdf\(20.11.2015\)](http://www.tuik.gov.tr(12.06.2014);http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/2291/unite06.pdf(20.11.2015);http://gso.org.tr/userfiles/nufus.pdf(20.11.2015)

13 Şerife Geniş- Emin Baki Adaş, "Gaziantep Kent Nüfusunun Demografik Ve Sosyo-Ekonomik Yapısı: Saha Araştırmasından Notlar", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011 10(1), s.294-299.

14 T.C. Gaziantep Valiliği Resmi İnternet Sayfası, "Rakamlarla Gaziantep 2012", <http://www.gaziantep.gov.tr/kurumlar/gaziantep.gov.tr/siteg/document/gaziantep%20sosyoekonomi%20gosterge%202013.pdf> (12.06.2014).

15 "Gaziantep İli Sosyal Göstergeler", <http://www.tuik.gov.tr> (12.06.2014).

<http://www.markasehir.com/siteic.php?id=&altno=24&back=false.html> (20.11.2015)

Nüfusun ekonomik faaliyetlere göre sektörel dağılımına baktığımızda; Nüfusun Cumhuriyet'in ilk yıllarında tarım alanında yoğunlaştığı görülmektedir. Tarım sektörünü sırasıyla hizmet sektörü ve sanayi sektörü izlemektedir. Nüfus, istihdama bağlı bir hareketlilik yaşamaktadır. Kırsal alanda yaşayan nüfus daha iyi iş imkânları için kent merkezlerine göç etmektedir. Sadece il içi değil çevre bölgelerden aldığı göçlerle nüfusu her geçen gün artmaktadır. Bu özelliği ile Antep batıya göçü engelleyen bir kalkan konumundadır. Güney Doğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölge nüfusunun batıya akınını engelleyen en önemli illerden birisidir.¹⁶ Sadece göç hareketleri değil yüksek doğurganlık oranı da il nüfusunun sürekli artmasını sağlamaktadır. Nüfus artış hızı 2014 yılı verilerine göre yıllık binde 24,1'dir.¹⁷ Göç hareketleri ve doğurganlık oranının fazla olması çalışabilir genç nüfusun fazla olmasını sağlamaktadır. Çalışabilir nüfus toplam nüfus içinde % 49 ile en büyük paya sahiptir. Bu yüzden Gaziantep genç ve dinamik bir nüfusa sahiptir.¹⁸

2. Gelir Dağılımı, Yoksulluk ve İşsizlik

Türkiye 2002 yılından sonra uyguladığı politikalarla gelir dağılımında iyileşme, mutlak yoksul sayısında ve yoksulluk oranında görece azalma yaşanmıştır. Sosyal içerikli politikalar, sosyal yardımlar ve sağlık alanında yapılan reformlar gelir dağılımı adaletsizliği ve yoksullukla mücadelede yardımcı olmuştur. Fakat alınan önlemler ve çalışmalar bölgeler arası gelir dağılımı eşitsizliğini ortadan kaldıramamıştır. GAP'la bölgede yatırımlar ve enerji artışı yaşanmasına rağmen insani yaşam kalitesinin artırılması ve yoksulluk sınırının düşmesi gibi sosyal konularda henüz istenen gelişmeler yaşanmamıştır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin yeterince gelişmemesinde özellikle 1990'lı yıllardan sonra artan terör olayları etkili olmuştur. Irak'a uygulanan ambargonun sınır illeri ticaretine etkileri, Ortadoğu'da devam eden karışıklıkların bölgeye olumsuz etkileri, bölgede yatırım eksikliği gibi nedenler ekonomik faaliyetleri olumsuz etkilemiş, yeni istihdam alanları açılamamıştır. Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Gelir dağılımı %20'lik dilimler itibarıyla incelendiğinde aldığı pay diğer bölgelere göre azdır.¹⁹

Gazi

Akademik
Bakış

145

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

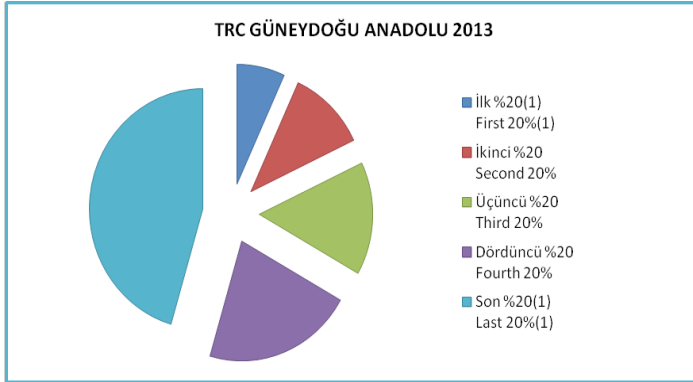
16 Hadi Albayram, "Gelişimi Yapısı ve Sorunlarıyla Gaziantep Sanayi", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, 2004, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s.32-36.

17 "Gaziantep İli Sosyal Göstergeler", <http://www.tuik.gov.tr> (12.06.2014).

18 "Yatırım Teşvik İstatistikleri", <http://gso.org.tr/userfiles/yatirim.pdf>, (21.04.2015).

19 Âdem Üzümcü- Mustafa Korkat, "Türkiye'de Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yolsuzlukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi (2003-2012)", *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 8, 2014, s.135-138,142-144.

Eşdeğer hane halkı gelirine göre %20'lik gruplar itibarıyla eşdeğer hane halkı gelir dağılımı-2013(İBBS, I. Düzey)

Kaynak: www.tuik.gov.tr (12.06.2014)

(1) Fertler eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirine göre küçükten büyüğe doğru sıralanarak 5 gruba ayrıldığında; 'ilk yüzde 20'lik grup' geliri en düşük olan grubu, 'son yüzde 20'lik grup' ise geliri en yüksek olan grubu tanımlamaktadır.

Yüzde 20'lik dilimlere baktığımızda en yüksek payı %45,5'lik oranla son %20'lik kesim almaktadır. En az paya sahip olan birinci %20'lik kesim ise %6,8 oranında pay almaktadır. Bu durum Türkiye genelinde yaşanan gelir dağılımı adaletsizliğinin bölgede de yaşandığını göstermektedir.²⁰ Özellikle 1980- 1990 yılları arasında bu bölgede gelir düzeyi Türkiye ortalamasının çok altında kalmıştır. Yapılan araştırmalar bölgeler arası gelir farklılıklarının hala devam ettiğini göstermektedir. Daha az il seçilerek başarılı bir kalkınma sağlamak mümkün olabilir.²¹ Gaziantep son dönemde kalkınmaya verdiği önem ve yeni yatırım projeleri ile istihdam sağlamakta ve refah seviyesini arttırmaktadır. Bölgenin en gelişmiş ili olmakla birlikte gelir dağılımı eşitsizliğinin diğer illere göre az olduğu ildir. Gelir dağılımı farklılığını en aza indirmek yeni iktisadi politikaların yürürlüğe konulmasıyla mümkün olacaktır.

Gaziantep bölgesi içinde kalkınmaya en iyi entegre olmuş ildir. İmalat sektörüne yoğunlaşarak önemli bir istihdam sağlamıştır. Küresel ekonomide yerini alarak, Türkiye'nin Ortadoğu pazarına açılan ihracat üssü olmuştur.²² Sa-

20 C.Erden Hephaktan- Asil Alkaya. "Türkiye'de Gelir Dağılımının Bölgesel Yönden İncelenmesi", *Yönetim ve Ekonomi*, 2001, C. 8, S.2, *Celal Bayar ÜNV. İ.İ.B.F.* Manisa, s.44-46; Nilay Çabuk, "Güneydoğu Anadolu'da Yoksulluğun Sosyal Göstergeleri", *Ankara Ün. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 43,2(2003), s.50-55.

21 Orhan Karaca, "Türkiye'de Bölgeler arası Gelir Farklılıkları: Yakınsama Var mı?" , *Türkiye Ekonomi Kurumu*, Nisan 2004, Ankara, s.1-9.

22 Özkan Yıldız, "GAP İllerinde Sosyal Ekonomik Dönüşüm" *Ege Akademik Bakış*, 8(1)2008, s.292-294. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423877070.pdf>

nayide hızlı bir ilerleme kaydeden Antep 30 yılda 4 adet Organize sanayi bölgesi kurmuştur. Organize Sanayi Bölgelerinin kurulması ile 70 bin işçi istihdam edilmiştir.²³ Türkiye İş Kurumu Müdürlüğü ve Türkiye Sakatlar Derneği Gaziantep Şubesi arasında engelli istihdamını arttırmak için protokol imzalamıştır. Bu anlaşmayla engelli sayısının çalışma sektöründe arttırılması hedeflenmektedir. ‘Ülkeme Katkı için Engelli Değilim’ projesi adı ile başlatılan çalışma il ekonomisine ve Türkiye ekonomisine katkı sağlayacaktır. Aktif olarak üretime katılan engelli vatandaşlarımızın kendi geçimlerini sağlamak hem de özgüvenlerini arttıracak bu çalışma Gaziantep’te başarılı olmuş ve Gaziantep’te engelli istihdamı Türkiye ortalamasının üstünde %93,5 gibi bir doluluk seviyesine ulaşmıştır.²⁴

2001 yılında yaşanan ekonomik kriz, yerel kalkınma projelerini durma noktasına getirmiştir. Antepliler yaşanan krizi atlatabilmek için harekete geçmiş ve Marka Şehir Antep sloganıyla özgüven tazeleyerek, yeni bir çekim alanı oluşturmak istemiştir. Bu hareketlilik Anadolu’nun diğer sanayi illerinde de yankı uyandırmıştır. Kent bu sıçramayla Yeni Sanayi Odağı olarak adından söz ettirmeye ve örnek sanayi şehri olmaya devam etmektedir.²⁵ Gaziantep İş Kur Müdürü Sıraç Erkin, İstanbul’dan sonra iş piyasasına işçi kazandıran ikinci ilin Gaziantep olduğu ve işsizliğin 2014 yılında % 7’ye düştüğünü belirtilmiştir.²⁶

3. Lojistik ve Ulaşım

Gaziantep kara ulaşımında güneyden ve Akdeniz’den doğuya ve kuzeye giden yolların kavşağında ve GAP’ın da girişinde bulunmaktadır. Tarihi İpek Yolu güzergâhında olmasından dolayı önemli bir geçit noktasıdır.²⁷ Gaziantep ilinde kayıtlı toplam 60 lojistik firması ve 50 nakliye firması bulunmaktadır. Gaziantep sınırları içerisinde lojistik firmalarına bağlı 2 antrepo ve firmaların kendilerine özel 4 adet fiktif antrepo bulunmaktadır. Gaziantep’te yerleşik lojistik ve nakliye firmalarının filoları toplamı ise 12.356 kamyon ve TIR’dan oluşmaktadır. Türkiye ve Suriye arasındaki sınır ticaretinin geliştirilmesi için başlatılan çalışmalar neticesinde ve 2003 yılında Gaziantep’te Suriye ile sınır ticaretinin kolaylaştırılması amacı ile bir Sınır Ticaret Merkezi kurulmasına karar verilmiştir.²⁸ Gaziantep gelişmiş karayolu ağına sahip olması ve ticaret yolları üzerinde

Gaz

Akademik
Bakış

147

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

23 Mortan, Arolat, *a.g.e.*, s.41,42.

24 Türkiye Sakatlar Derneği Resmi İnternet Sitesi, [http://www.tsd.org.tr/haberler/421-gaziantep-te-engelliler-istihdam-edilecek\(12.04.2015\)](http://www.tsd.org.tr/haberler/421-gaziantep-te-engelliler-istihdam-edilecek(12.04.2015)); [http://www.aktifhaber.com/gaziantep-te-engelliler-istihdam-edilecek-1095134h.htm\(25.05.2015\)](http://www.aktifhaber.com/gaziantep-te-engelliler-istihdam-edilecek-1095134h.htm(25.05.2015)); [http://www.haberler.com/gaziantep-te-engelliler-istihdam-edilecek-6800830-haberi/\(25.05.2015\)](http://www.haberler.com/gaziantep-te-engelliler-istihdam-edilecek-6800830-haberi/(25.05.2015))).

25 Mortan, Arolat, *a.g.e.*, s.32-34.

26 <http://www.iha.com.tr/haber-gaziantep-te-issizlik-orani-yuzde-7-dustu-351843/>

27 Gaziantep Ticaret Odası “Ulaşım”, <http://www.gto.org.tr/Ulasim-icerik-18.html> (18.03.2015).

28 Metin Yıldırım- İbrahim Örnek, “Walth Whitman Rostow’un Kalkınma Aşamaları Yaklaşımına Göre Gaziantep Ekonomisinin İncelenmesi”, Eylül 2012, *Türkiye Ekonomi Kurumu Yayınları*, <http://www.tek.org.tr/dosyalar/gaziantep3.pdf> (20.02.2015), s.13,14.

bulunmasıyla bölgenin en avantajlı ili olmuştur. Organize Sanayi Bölgeleri ilin en uygun ulaşım ağına sahip alanlara inşa edilmiştir. Sadece karayolu değil demiryolu ve havaalanına en uygun mesafede konumlandırılarak sanayi ve ticaretin arttırılması sağlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin son döneminde kurulan tarihi Berlin- Bağdat demiryolu hattı Gaziantep'in İslâhiye ilçesinden geçerek Halep'e bağlanmıştır. Bu hat Gaziantep'in Anadolu'nun iç kısımları ve Ortadoğu ile bağlantılarını sağlamıştır.²⁹ İl 2010 Yılı içerisinde Suriye-Halep ile de karşılıklı tren seferlerine başlamıştır. Fakat son dönemde Suriye'de yaşanan olumsuz gelişmeler seferlerin aksamasına ve iptal edilmesine yol açmıştır.³⁰ Gaziantep'in mevcut ve planlanan yeni demiryolu projeleri ile Orta Asya ve Ortadoğu'ya kadar uzanan geniş bir ağa ulaşılması hedeflenmektedir. Ayrıca Irak'la direkt demiryolu bağlantısı ile Gaziantep-Musul-Bağdat'ın birbirine demiryolu ile bağlanması, bu hattın Basra ve Körfez Ülkelerine kadar ulaşması yeni projeler arasındadır.³¹ Ülkemizin güney komşularıyla ticarette büyük önem arz eden projelerden biri de Nusaybin-Habur Hızlı Demiryolu Projesidir. Gaziantep güzergâhında olan bu proje, sadece Türkiye, Suriye ya da Irak arasında değil, Avrupa ile Ortadoğu arasında da demiryolu taşımacılığının daha etkin hale gelmesini sağlayacaktır. Söz konusu hatlar, bölgedeki gelişmelerle birlikte Ortadoğu'ya yapılan ihracatta demiryolu katkısını ciddi ölçüde artıracak, bölge ekonomisinin gelişmesini sağlayacaktır.³²

4. Turizm

Gaziantep'in ekonomik gelişimine paralel olarak sanayi turizmi daha çok gelişmiştir. Ayrıca Gaziantep "sanayi turizmi", "kültür turizmi", "sağlık turizmi", "kongre ve fuar turizmi", "gastronomi turizmi" ve "üniversite turizmi" ile adından söz ettirmektedir. Gaziantep'teki kurum ve kuruluşlar, sanayi, ticari ve turistik amaçla kente gelen ziyaretçilere rahat, güvenli ve hızlı ulaşım imkânları, konforlu konaklama tesisleri ve oteller, yöresel lezzet ve tatları sunmak, kısacası kaliteli hizmet için hep birlikte hareket etmektedirler. Yapılan çalışmalar neticesinde Gaziantep'te kültürel doku yeniden canlanmakta, müze ve konaklama tesisi sayısı her geçen gün artmakta, fuar ve kongre organizasyonları çoğalmakta, ulaşım olanakları iyileşmektedir.³³ En eski yerleşim merkezlerinden biri ol-

29 Albayram, *a.g.t.*, s.38-40.

30 Mustafa Gözel (Proje Koor.). Ulaşım, "Gaziantep İlinde Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023", <http://gaziantep.ormansu.gov.tr/Gaziantep/Files/belgeler/GAZ%C4%B0ANTEP%20DO%C4%9EA%20TUR%C4%B0ZM%C4%B0%20MASTER%20PLANI-%2013.03.2013.pdf>, (22.03.2015), s.29-31.

31 T.C. Devlet Demir Yolları Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tcdd.gov.tr/home/detail/?id=126311> (11.02.2015).

32 T.C. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, "Ulaşan Erişen Türkiye 2014, Demiryolu Sektörü", <http://www.ubak.gov.tr/BLSMWIYS/UBAK/tr/dokumanustmenu/projelerfaaliyetler/20130319101534204164.pdf> (18.04.2015).

33 Gaziantep Ticaret Odası Resmi İnternet Sitesi, "Turizm" <http://www.gto.org.tr/Turizm-iceirik-20.html> (04.04.2015); *Gaziantep Turizm Analizi Projesi*, İpekyolu Kalkınma Ajansı, TRCI/11/

ması, birçok medeniyete ev sahipliği yapması, İpek Baharat yolu güzergâhında olması, Doğu- Batı medeniyetlerinin kesişim noktasında bulunması ve eski bir ticaret merkezi olması Antep'in tarihi ve kültürel önemini arttırmıştır. Her milletin ya da medeniyetin kendinden bir parça bulacağı Antep, tarihi mirasını korumayı ve günümüze kadar getirmeyi başarmıştır. Dülük Hitit devletinin kalıntılarıyla turistik önemini korumakta ve Arkeolojik çalışmalar Antep'in, Paleolitik Çağ' a kadar uzanan zengin bir kültürel mirasa sahip olduğunu göstermektedir. Asurlular, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Abbasiler ve Selçuklular gibi güçlerin hâkimiyetine tanıklık etmiş olan Gaziantep'te Osmanlı İmparatorluğu döneminde inşa edilmiş olan çok sayıda cami, han, hamam ve medrese bulunmaktadır.³⁴ Eşsiz bir damak tadı sunan Antep mutfağı, tüm dünya mutfakları arasında ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Tarih boyunca geleneklerinin ve yöresel özel damak lezzetinin zenginliğini koruyan Gaziantep Mutfacı, Gaziantep turizminde önemli bir yere sahiptir.³⁵ Özellikle Antep baklavası vazgeçilmez bir tat olmaya devam etmektedir. Gaziantep Sanayi Odası'nın Avrupa Birliği'ne resmi başvurusuyla Antep Baklavası uluslararası 'Coğrafi İşaret' olarak tescillenmiştir.³⁶ Kültürel değerlerini geleceğe taşıyarak yaşayan Gaziantep'te; Sedef Kakmacılığı, Bakırcılık, Kutnu Dokumacılığı, Aba Dokumacılığı, Yemenicilik, Antep İşi El İşlemeleri, Gümüş İşlemeciliği, Antep Kilim ve Halı Dokumacılığı, Küpçülük, Kuyumculuk, Semercilik, Zurnacılık ve Müzik Aletleri yapımı var olmaya devam etmektedir.³⁷ Gaziantep sayısız tarihi güzelliğinin yanı sıra, doğal güzellikleri ile de önemli bir turizm merkezidir. Gaziantep il sınırları içerisinde doğa turizmi/eko turizm potansiyeline sahip alanlar bulunmaktadır. Bunlar; Yesemek, Zeugma, Runkale, Dülükbaba Antik Kenti, Dülükbaba Tabiat Parkı, Burç Tabiat Parkı, Erikçe Kent Ormanı, Köklüce Kanyonu, Sakçagözü şelalesi, Sarıkaya, Denizin Kuzusu Mağarası, Kuzu Yatağı Merzimen Çayı, Sofdağı, Hızırılı Yaylası, Alleben Göleti, Karkamış Taşkın Ovası Sulak Alanı, Tahtaköprü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Gaffur Baba Tepesi'dir.³⁸

5. Ekonomik Hayat

Antep şehri; 16. ve 17. yy.' de iktisadi ve ticarî yönden oldukça gelişmiş bir şehirdir. Halep, Şam, Antep yöresinin lüks dokumaları meşhurdur. 16. yy.' da

Gaz

Akademik
Bakış

149

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

DFD/2039 Gaziantep Turizm Elçileri Derneği, <http://www.ika.org.tr/upload/yazilar/2011-DFD-Raporlari-757200.pdf> (04.04.2015).

34 Gaziantep İli Kültür ve Turizm Müdürlüğü, "Tarihi Yapılar ve Gezilecek Yerler, Gaziantep Turizm Raporu 2012", <http://www.gaziantepturizm.gov.tr/TR,52331/tarihi-yapilar-ve-gezilecekyerler.html> (08.05.2015), s.6-8.

35 Gözel, a.g.m., Aynı yer.

36 T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, "Antep Baklavasının Tescili", <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=49345&l=1> (10.05.2015).

37 Gaziantep İli Kültür ve Turizm Müdürlüğü, "Tarihi Yapılar ve Gezilecek Yerler, Gaziantep Turizm Raporu 2012", <http://www.gaziantepturizm.gov.tr/TR,52331/tarihi-yapilar-ve-gezilecekyerler.html> (08.05.2015).

38 Gözel, a.g.m., s.47.

pamuklu bez imalatı başlamıştır. Bu dönemde Antep halkının ekonomik yönden zengin olduğu bilinmektedir. 1800'ün sonlarına doğru hayvancılık azalmış, ekonomi ve tarım kötü etkilenmiştir. Ticareti elinde tutan Ermenilerin şehirden ayrılması ve meşrutiyet'ten sonra esnaf loncalarının kaldırılması küçük esnafa zarar vermiştir.³⁹ 19. yy.ın ikinci yarısından itibaren Osmanlı sanayisi genel olarak çöküntü yaşarken Antep gibi dokuma merkezleri önemini korumuş ve çevre vilayetlere, Anadolu'ya ve Avrupa'ya ihracat yapılmıştır. Antepli üreticiler paratralin adında yeni bir boya maddesi kullanmaya başlamış ve Halep piyasasını ele geçirmiştir. Antepli üreticilerin bu çalışkanlığı ve azmi 20.yy. başlarında iplik boyama ve dokuma alanında uzman olmasını sağlamıştır.⁴⁰

Güneydoğu Anadolu Bölgesinin en gelişmiş, Türkiye'nin ise 6. büyük kenti olan Gaziantep, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin tüm ürünlerinin işlendiği ve bu ürünlerin hem iç hem de dış pazara sunulduğu bir sanayi ve ticaret merkezidir. Organize Sanayi Bölgeleri, küçük sanayi siteleri ve serbest bölgesiyle yüksek bir ticaret hacmine sahiptir. Dış ticaret yapan firmaların ve yabancı yatırımcıların ihtiyaç duyduğu lojistik, gümrükleme, depolama, bankacılık, ulaşım, konaklama gibi birçok hizmet sektöründe güçlü bir altyapıya sahip olması ve bu hizmet sektörlerinde faaliyet gösteren yerli ve yabancı çok sayıda firmanın varlığı Antep şehirini daha da önemli hale getirmektedir.⁴¹ Osmanlı için Halep ne kadar önemli bir merkez ise aynı şekilde Türkiye için de Antep o kadar önemli bir merkezdir. Sanayide asıl kırılma noktası 1970 yılında Küçük Sanayiye Geliştirme Merkezi'nin (KÜSGEM) kurulmasıyla yaşanmıştır. Sanayide hızlı adımlar atılmış, farklı sanayi kolları gelişmeye başlamıştır. 1970 yılında ilde Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulması ile imalat sanayinde en gelişmiş ve 1986 yılında kalkınma öncelikli iller arasına yer almıştır.⁴² Antep bireysel girişimcilik örneği ve Marka Şehir olma hedefi ile gelişimini sürdürmektedir. Kentte 6 yerde Küçük Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. Serbest sanayi bölgesi ve Örnek Sanayi Bölgesi de bulunan kent, çevre illere de istihdam alanı sağlamaktadır.⁴³

Yabancı yatırımların en çok yapıldığı 20 ilden biri de Gaziantep'tir. 1998-1999 yıllarında yabancı yatırım oranı yaklaşık 77 milyon dolar olmuştur. İlk ola-

Görüş

Akademik
Bakış

150

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

39 Hüseyin Özdeğer, *Onaltıncı Asırda Ayıntab Livası*, İstanbul, *İstanbul Üniversitesi Yayınları*, 1938, s.367,368.

40 Pekdoğan, *a.g.e.*, s.16.-Şıvgın, *A.g.e.*, s. 87.

41 Ahmet Güzel, "Gaziantep'te Sanayi'nin Gelişmesinde Coğrafi Konumunun Önemi", *Yatırım*, <http://www.yatirimymm.com/makale-gaziantepin-turkiye-ekonomisindeki-yeri.html> (22.03.2015), s.11-13

42 Uyan, *a.g.t.*, s.36-40; Tahir Ögüt, "Milli Sınırların Oluşum Sürecinde Güneydoğu Anadolu'da Kaçakçılık Sorunu ile Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya Raporu ve Değerlendirilmesi", *TC. Kilis 7 Aralık Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 1. Uluslararası Sınır Ticareti Kongresi, Bildiriler Kitabı*, Kasım 2010, Kilis/Türkiye, s.33.

43 Türk Dış Ticaret Vakfı Resmi İnternet Sitesi, "İller Yatırım Kataloğu", www.tdv.org.tr/illerkatalog/illerkatalog.pdf (22.03.2015).

rak sınır komşusu Suriye'den 1985 yılında yabancı sermaye almıştır. Ardından 1986'da Suudi Arabistan, 1990'da Almanya, 1991'de İspanya, 1994- 1995'te Irak, 1995'te Suriye, 1996'da 5 firma ile Irak, 1996'da Suriye, 1997'de iki firma ile Irak, 1997'de İran, Almanya ve iki firma ile Irak, 1998'de beş firma ile Irak, 1996'da Almanya ile yabancı yatırımlar devam etmiştir.⁴⁴Gaziantep yabancı yatırımları destekleyerek girişimciliğin önünü de açmaktadır. Büyük ölçekli firmalar yabancı yatırımlara daha açıktır. Küçük ölçekli işletmelerin de yabancı yatırımları kullanmaları şehir kalkınmasına büyük katkı sağlayacak, istihdam ve üretim artacaktır.⁴⁵

Tekstil sektörünün öncülüğünde büyüyen Gaziantep, pamuk hammadmesine dayalı bir iplik ve dokuma bölgesidir. Kalkınmaya öncülük edecek sanayi kolu olarak tekstil sektörü belirlenmiş ve bu doğrultuda bir büyüme hedeflenmiştir. İl merkezinde tarımsal imkânlar çevre illere göre düşük olmasına rağmen, bu çevre illerin ürettiği ara malı niteliğindeki malların, nihai ürün haline getirildiği bir kent merkezidir.⁴⁶ İthalat ve ihracat yapan yabancı ve yerli yatırımcıların ihtiyaç duyduğu, bankacılık, gümrükleme, lojistik, depolama, müteahhitlik, iletişim, ulaşım, konaklama gibi birçok hizmet dalında ciddi bir alt yapıya sahip olmakla birlikte, bu sektörlerde ulusal ve uluslararası birçok firmanın faaliyet gösteriyor olması Gaziantep'i yatırımcılar için daha da cazip hale getirmektedir.⁴⁷

TÜRKİYE EKONOMİSİNDE GAZİANTEP'İN YERİ	
İhracat yapan firma sayısı	1.270
İhracat yapılan ülke sayısı	172
Türkiye toplam ihracatındaki payı %(2014)	4,27
En fazla ihracat yapan 10 il sıralamasındaki yeri (2014)	6
İlk 1.000 ihracatçı firma arasındaki firma sayısı (2014)	67
İSO birinci 500 büyük firma sıralamasındaki firma sayısı (2011)	19
İSO ikinci 500 büyük firma sıralamasındaki firma sayısı (2011)	24

Kaynak: <http://www.gto.org.tr/Ekonomi-icerik-19.html> (09.05.2015)

Türkiye ekonomisinde Gaziantep'in yerine baktığımızda; ihracat yapan 1270 firma bulunduğunu ve 172 farklı ülkeye ihracat gerçekleştirdiğini görmek-

44 Sabahat Bayrak Kök, "Küresel Baskılar Karşısında Geçerli Bir Üstünlük Yönelimi Olarak Yabancı Sermaye Ve Yabancı Sermayeye Yönelik Bakışın KOBİ'lerde Karşılaştırmalı Bir Analizi-I", *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, S.7, 2014,Konya, s.216-219.

45 Muhsin Halis, "Yabancı Girişimciliği Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma", *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi*, S.12, Y.9, Haziran, 2007, <http://dergi.kmu.edu.tr/userfiles/file/haziran2007/24.pdf> (25.04.2014), s.306-317.

46 Yıldırım, Örnek, *a.g.m.*, s.12,13.

47 Gaziantep Ticaret Odası Resmi İnternet Sitesi, " Turizm" <http://www.gto.org.tr/Turizm-icerik-20.html> (18.03.2015).

Gaz

Akademik
Bakış

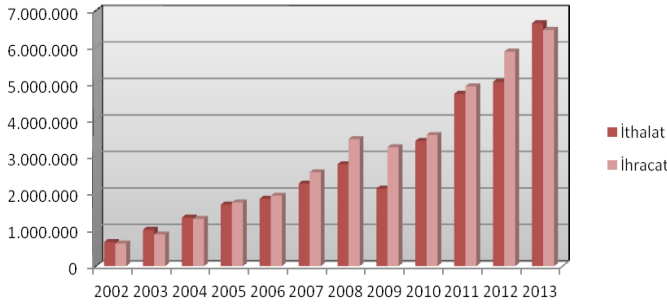
151

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

teyiz. 2014 yılında Türkiye ihracatındaki toplam payı %4,27'dir. En fazla ihracat yapan 10 il arasında 6. Sırada yer almaktadır. İlk 1000 ihracatçı firma arsında 67 si Gaziantep menşelidir.

Gaziantep, sahip olduğu ticari potansiyelin farkında olarak hareket eden bir ilimizdir. Bu farkındalık bölgede de avantajlar sağlamaktadır. Ortadoğu'nun Ticaret Merkezi olma yolunda emin ve hızlı adımlarla ilerlemektedir. Gaziantep hazır giyim ve iplik ihracatında da önemli bir başarı yakalamıştır. Üretilen ürünler yurtiçi ve yurtdışı pazarlara ihraç edilmektedir. AR-GE çalışmaları, dış pazarlara açılma, markalaşma, tasarım, kaliteli ve sağlığa uygun ürünler üretilmesi konularında yapılacak çalışmalar sektörün daha iyi yerlere gelmesini sağlayacaktır.⁴⁸

Yıllara Göre Gaziantep İthalat- İhracat Payı ve İthalatın İhracatı Karşılama Oranı(Milyar Dolar).

Kaynak: <http://gso.org.tr/userfiles/ithalat.pdf> (12.06.2014)

Gaziantep'in ihracat ve ithalat verilerine baktığımızda 2002'de 619.391 milyon dolar olan ihracat payı 2005 yılına kadar ithalatın altında kalmıştır. 2006 yılından 2012 yılına kadar artarak devam etmiş ve ithalattan daha büyük miktarlara ulaşmıştır. 2013 yılında kısmen düşen ihracat 6.472.870 milyon dolar olmuştur. 2013 yılında ithalat ise 6.657.924 milyon dolar civarındadır. İhracatın düşmesinde Ortadoğu'da yaşanan savaş ve iç karışıklıkların etkisi olmuştur. Grafiğe baktığımızda Gaziantep'in 2000'li yılların sonlarına doğru artan bir dış ticaret potansiyeline sahip olduğunu görmekteyiz. Yeni pazarlara açılması ve Ortadoğu'da düzenin tekrar sağlanmasıyla Gaziantep Türkiye ortalamasındaki payını daha da arttıracaktır.

6. Şehir Ekonomisi

Şehir ekonomilerinde kalkınma sağlama ve bölgelerarası gelir farklılıklarını en aza indirmede yerel aktörlerin önemli rolü vardır. Kentte mevcut

48 "OTM 2014", <http://www.otm2014.com/eyupbartik.pdf> (10.03.2015).

Gaziantep

Akademik
Bakış

152

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

olan doğal, ekonomik, kültürel, tarihi ve teknolojik kaynakların yerinde kullanılması önemli bir politikadır. Ekonomik değeri yüksek ürünlerin yetiştirilmesi, mevcut kaynakların doğru kullanılması, kısacası ilin kendi dinamiklerini harekete geçirmek şehir ekonomilerine pozitif yansımaktadır.⁴⁹2002'den sonra Türkiye kamu maliyesinin artması, şehir ekonomilerine de yansımıştır. Şehirlerin gelişmişlik düzeyi ve illere ayrılan bütçe payı artmaya başlamıştır. Eğitim harcamalarının artması ve her ile bir üniversite yapılması, şehir ekonomisine pozitif olarak yansımıştır. Şehirde ticaret canlanmış ve yeni iş alanları açılmıştır. Sağlık alanında yapılan yatırımlar, otoyol, köprü ve yol hizmetleri kentleri yakınlaştırmış, şehirlerarası bağlantıları arttırmıştır.⁵⁰

Bölgenin en dinamik sanayi gücü olan Gaziantep, İmalat sanayi yapısı olarak, küçük imalathane ve atölyelerin yanı sıra büyük tesislere de sahiptir. Tekstil hammadde ve yarı mamul üretimi alanında yoğunlaşan imalat sanayi, son dönemde halı imalatında büyük önem kazanmıştır. Özellikle makine halısı ve iplik konularında ihtisaslaşan sektör, kazandığı rekabet avantajıyla Türkiye pazarlarına hâkim olmuştur. Tekstil sektörüne bağlı olarak gelişen kimya ve plastik imalatı ihtiyaç duyulan hammaddelerin üretimiyle başlamış ve gelişmiştir. Tekstil sanayinde kullanılan iplik ve kumaşların boyanması, plastik ayakkabı imalatında kullanılan plastifyanlar kimya sanayini geliştirmiştir. Bu hammaddeler özellikle halı, triko ipliği, çuval dokuma ve non woven kumaş imalatında yoğun olarak kullanılmaktadır. Tarıma dayalı ekonomik modele sahip olmamasına rağmen, mercimek ve nohut gibi bakliyat ürünlerinin işlenmesi ağırlıklı olarak Gaziantep ve çevresinde yapılmaktadır. Gıda imalatında en önemli ürün kalemleri; buğday unu, bulgur, makarna, bitkisel sıvı yağlar, kakao mamuller, şekerlemeler ve şeker mamulleri, tahin, helva, reçel, Antepfıstığı işlemedir. Son dönemlerde gelişmeye başlayan sanayi kollarından bir diğeri de metal ve makine sanayidir. Özellikle değirmen makineleri, tarım makineleri, tekstil makineleri ve yedek parçaları konusunda ilin ve bölgenin ihtiyacını karşılamakta ve Türkiye imalatında önemli bir pay almaktadır. Şehir canlı hayvan ihracatı, hammadde ve işlenmiş deri potansiyeline sahip olmasına rağmen dericilik sektörü yeterince gelişmemiştir. Ağaç ürünleri ve mobilya sektörü küçük ve orta ölçekli işletmelerle şehir ve yurt talebine cevap vermektedir. Gelişmeye en açık bu sektör gerekli yatırım ve destekle kent ve ülke ekonomisine büyük değer katabilecektir.⁵¹

Gaz

Akademik
Bakış
153
Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

- 49 Muhammet Kösecik- S. Yaman Koçak, "Avrupa Birliği Bölgesel Politikası ve Yapısal Fonlar", *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu, C.2, T.C. Devlet Planlama Teşkilatı ve Pamukkale Üniversitesi*, Mart 2004, s.1-19.
- 50 Erdal Tanas Karagöl, "Şehir Ekonomileri Neden Önemli?" *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, Mayıs,2015, <http://setav.org.tr/sehir-ekonomileri-neden-onemli/yorum/18742> (10.08.2015).
- 51 Gaziantep Sanayi Odası, "Ekovizyon 2014", [http://www.gso.org.tr/userfiles/file/Sayfalar/eko-vizyon2014\(1\).pdf](http://www.gso.org.tr/userfiles/file/Sayfalar/eko-vizyon2014(1).pdf) (25.03.2015), s.18-21.

Gaziantep'te İmal Edilen Bazı Ürünlerin Türkiye İmalat Kapasitesindeki Oranları	
Ürün grubu	Türkiye İmalat kapasitesindeki Oranı
Makine halısı	94%
Terlik ve evde giyilen diğer ayakkabılar, tabanı kauçuk, plastik veya kösele, sayası deri olanlar	79%
Polipropilen İplik	86%
Ham kumaş	80%
Tufting Halı	77%
Fantezi İplik	53%
Makarna	44%
İrmik	54%
Kazak ve süveterler, suni ve sentetik elyaftan yapılmış	55%
PE veya PP şeritten Çuval, torba	47%
Kavrulmuş Badem, Antep fıstığı	40%
Bulgur	22%
Akrilik İplik	71%

Kaynak: <http://www.gso.org.tr> (25.03.2015)

Gaziantep'te bulunan birçok kuruluş ve firma şehir kalkınmasında aktif rol üstlenmiştir. İpekyolu Kalkınma Ajansı KOBİ'lere destek sunarak, bölgesel kalkınma politikaları üretmektedir. Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından desteklenen dünyanın en büyük makine halısı üreticisi merinos halı; Türk markalarının geliştirilmesi, ihracatı arttırmak ve Türk malı imajını güçlendirmeyi hedeflemiştir. Merinos halı, başta Amerika ve Avrupa olmak üzere, Ortadoğu ülkeleri, Rusya ve Avustralya'da mağazalar açacaktır. Antep'in halı üretiminde hızla yükselen diğer bir firması Angora halı başta ihracata yönelik üretim yaparken 2006 yılından sonra iç piyasaya da yönelmeye başlamıştır. Makine halısı üretiminde zirvede olan il her geçen gün iç ve dış piyasalarda payını arttırmaya devam etmektedir.⁵²

Gaziantep genelinde tarım ve tarımsal sanayi gelişmiştir. Başta gıda sektörü olmak üzere mercimek, zeytinyağı ve sabun imalatı yapan farklı ölçeklerde firmalar mevcuttur. Gaziantep makarna üretiminde Türkiye ihtiyacının % 60'ını, mercimek üretiminin % 70'ini, un ve ırmik üretiminin % 60'ını karşılamaktadır.⁵³ Gaziantep, Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde yetiştirilen buğday,

52 Fatih Mehmet Öcal vd., "Türkiye ile Suriye arasındaki Sınır Ticaretinin Ülke Ekonomilerine Etkileri", *TC. Kilis 7 Aralık Üniv. İktisadi ve idari bilimler fakültesi 1. Uluslararası Sınır Ticareti Kongresi, Bildiriler Kitabı*, Kasım 2010, Kilis/Türkiye, s.372.

53 İsmail H. Özşabuncuoğlu- Tuğba Direkçi, "Seçilmiş Bazı Makroekonomik Değişkenlerin Türkiye'de Bölgesel İstihdama Etkisi", *Türkiye Ekonomi Kurumu*, Ekim 2012, <http://www.tek.org.tr/dosyalar/gaziantep5.pdf> (15.06.2015), s.11-14.

mercimek, fıstık, pamuk, nohut, meyve gibi zirai ürünlerin çoğu, hayvan deri ve sadeyağ gibi hayvan mahsulleri Gaziantep'te tüccarlar ve esnaf tarafından alınmaktadır. Buğday mevcut Gaziantep fabrika ve imalathanelerinde bulgur, makarna veya un haline getirilerek ihraç edilir. Suruç, Nusaybin, Pazarcık gibi ziraat bölgelerinden derlenip toplanan pamukların bir kısmı Gaziantep'te çırçırılır, iplik haline getirilip, dokunur, zeytinler Nizip, Kilis ve Gaziantep'te bulunan fabrikalarda yağ ve sabun haline getirildikten satılmaktadır. Yaş üzüm, şarap, rakı, pekmez, sucuk, kuru üzüm gibi ürünler mamul haline getirildikten sonra satılır veya ihraç edilir. Ayrıca Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden ithal edilen mallar Gaziantep'te toplanmakta ve buradan diğer illere ve ülkelere aktarılmaktadır. Çukurova, Mersin, Hatay ve Gaziantep ilinden toplanan yaş sebze ve meyveler doğu illerine, Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinden toplananlar da batı illerine sevk edilmektedir. İl zanaatkarlık dalları; bakır oyma, sedef kakma, ahşap oyma, zurna yapımı, aba dokuma, yemeni, kutnu kumaş yapımı, kilim, gümüş imalatı, nakış, kalay Antep çarşılarında varlığını sürdürmektedir.⁵⁴ İlin en önemli tarım bitkilerinden Antepfıstığı Türkiye üretiminin büyük bir kısmını karşılamaktadır. Ayrıca Şanlıurfa, Siirt, Kahramanmaraş, Adıyaman ve Kilis Antepfıstığı üretiminde Gaziantep'le birlikte % 97'lik üretim gerçekleştirmektedirler. Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü kurularak verim ve kalite artırma çalışmaları ile bölgede İran'ı geçmeyi hedeflemektedirler.⁵⁵

Kent Ekonomisinin Ortadoğu Ekonomileri Açısından Değerlendirilmesi

Gaziantep bulunduğu konum itibarı ile Türkiye'nin Ortadoğu ihracatında önemli bir yere sahiptir. Gaziantep tarihin her döneminde köklü ticaret yolları güzergâhında olmuş, sahip olduğu ticaret yolları Arap ülkeleri ve doğu ülkeleri ile ihracat ve ithalat yapmasına ve geniş bir pazara sahip olmasını sağlamıştır.⁵⁶ Gaziantep'in ihracat gerçekleştirdiği ülkelere baktığımızda, ilk üç sırada Ortadoğu ticaretimizin kilit ülkeleri olan; Irak, Suudi Arabistan ve Suriye yer almaktadır. Bu üç ülkeyi sırasıyla Almanya, İtalya, ABD, Birleşik Krallık, Polonya ve İsrail takip etmektedir. Gaziantep'in ihraç ettiği ürünler incelendiğinde, sanayi ürünlerinin %92,8'lik bir paya sahip olduğu, bu ürünlerin de genellikle tekstil, gıda ve tarım ürünleri olduğu görülmektedir.⁵⁷

Gaz

Akademik
Bakış

155

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

54 Mehmet Solmaz- Hulusi Yetkin, *Gaziantep Çevre İncelemesi*, Gaziantep Kültür Derneği Yay. Gaziantep, 1969, 76-88; Kenan Mortan, Osman S. Arolat, *a.g.e.*, s.51-58.

55 http://www.olaymedya.com/Haber/antepfistigi-rekolte-tespit-raporunda-rekor-uretim-cikti_1441270674.html (04.09.2015).

56 Doğan, Kaya, *a.g.e.*, s.161-163.

57 Invest İn Gaziantep Resmi İnternet Sayfası, "Ticaret ve Lojistik" <http://www.investingaziantep.gov.tr/Ticaret-ve-Lojistik-icerik-76.html> (20.02.2015).

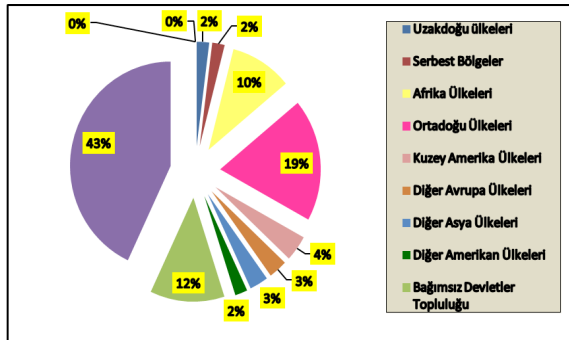
İhracat Yapılan İlk 10 Ülke (Milyon Dolar)			
	ÜLKE	2012	2013
1	Irak	2.372.309.000	2.330.188.000
2	Suudi Arabistan	302.100.000	301.044.000
3	Libya	204.323.000	281.414.000
4	Suriye	54.427.000	278.267.000
5	A.B.D.	211.840.000	230.847.000
6	İngiltere	145.926.000	149.597.000
7	Almanya	164.131.000	143.792.000
8	İtalya	95.890.000	136.515.000
9	Rusya	123.747.000	119.337.000
10	Mısır	143.587.000	108.269.000

Kaynak: http://gso.org.tr/userfiles/dis_ticaret.pdf (21.04.2015)

2012- 2013 yılı verilerine baktığımızda Gaziantep'in en çok ihracatı Irak ile yaptığı görülmektedir. Gaziantep 2013 yılı Türkiye ihracatının %20'sini tek başına Irak ile yapmıştır. Suriye ile ihracat payı savaş dönemine kadar çok yüksek olmuş fakat 2012 yılı verilerine baktığımızda çok büyük bir düşüş yaşandığı görülmektedir. 2013 yılında toparlanarak en çok artan ihracat payına sahip olmuştur. Libya'da Hükümetin kurulması ticari ilişkilerin tekrar yoluna girmesini sağlamış ve ihracat payı 2013 yılında artmıştır. Türkiye ile Mısır hükümeti arasında yaşanan gerginlik iki ülke ilişkilerini etkilemiş, Gaziantep ihracat payının düşmesine neden olmuştur. İtalya ve ABD ihracat payı 2012 yılına göre artış göstermiştir. Gaziantep 2009- 2013 yılları arasında ihracat payını %99 arttırarak, Türkiye ihracatında da payını en çok arttıran il olmuştur. İhracat yaptığı ülke grubunda Avrupa ülkeleri %43'lük bir payla ilk sıradadır. %19'luk pay ile Ortadoğu ülkeleri, %12 ile bağımsız devletler topluluğu, %10'la Afrika ülkeleri sırayla takip etmektedir.

Gazi

Gaziantep'in ülke gruplarına göre ihracatı(%)

Kaynak: http://gso.org.tr/userfiles/dis_ticaret.pdf (21.04.2015)

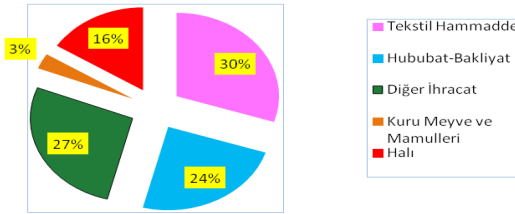
Gaziantep 2013 yılında 187 farklı ülkeye ihracat yapmıştır. Bu ülkeler arasında 16 Ortadoğu ülkesi ilk altmışın içinde yer almaktadır. Gaziantep'in 2013 yılı toplam Irak ihracatı 2.330.118 bin dolardır. Bu miktar diğer Ortadoğu ülkelerine yapılan ihracatın kat be kat üstündedir.

2013 yılı Gaziantep Ortadoğu İhracat rakamları(1.000 dolar)		
Sıra	Ülke	Toplam
1	Irak	2.330.118
2	Suudi Arabistan	301.044
3	Libya	281.414
4	Suriye	278.267
5	Mısır	108.269
6	İran	105.426
7	B.A.E	98.427
8	İsrail	76.582
9	Tunus	46.581
10	Fas	43.715
11	Cezayir	43.322
12	Lübnan	39.494
13	Ürdün	34.718
14	Yemen	27.928
15	Kuveyt	24.180
16	Sudan	13.093

Kaynak: http://gso.org.tr/userfiles/dis_ticaret.pdf (21.04.2015)

Gaziantep ihracatında en önemli ihracat kalemi tekstil hammadde grubu oluşturmaktadır. En çok ihracatı yapılan ürünlerin başında makine halıları gelmektedir. Türkiye halı ihracatında%70, Türkiye'nin makine halısı ihracatında ise %90'lık bir payla ilk sırada yer almaktadır. En çok ihracatı yapılan diğer ürünler; kimyevi maddeler, bitkisel sıvı yağlar, hazır giyim, buğday unu, polipropilen iplikler, bisküvi-pasta ürünleri, dokuma kumaşlar, makarna, örme kumaşlar, dokunmamış kumaşlar, çimento ve toprak ürünleri, kakaolu mamuller, pamuk ipliği, akrilik iplik, kuru kayısı, şeker ve mamulleri, margarin, Antep fıstığı, irmik, yer almaktadır.

Gaziantep İhracatında Önemli Ürün Grupları

Kaynak: http://gso.org.tr/userfiles/dis_ticaret.pdf (21.04.2015)

Gazi

Akademik Bakış

157

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

Gaziantep halı ihracatı 2014 yılında %7,3'lük bir büyüme ile Cumhuriyet tarihi rekorunu kırmıştır. 2013 yılında 2 milyar 195 milyon 376 bin dolar olan halı ihracatı, 2014'te 2 milyar 354 milyon 635 bin dolara yükselmiştir. Gaziantep halı ihracatındaki payını %7,3 arttırarak 1 milyar 605 milyon 593 bin dolara çıkarmıştır. 2014 yılında en fazla halı ihracatı yapılan ülke Suudi Arabistan olmuştur. Suudi Arabistan'a yapılan halı ihracatı 371 milyon 985 bin dolardır.⁵⁸

Gaziantep, Mardin, Şanlıurfa, Kilis ve Hatay gibi sınır illerinde sınır ticareti ve kaçakçılık yaygın olarak yapılmaktadır. Suriye'nin sınır ticareti kapsamında ithalata izin vermemesi bu kapsamdaki ticaretin tek taraflı olarak gerçekleşmesine neden olmuştur.⁵⁹ Sınır ticaretine gölge düşüren kaçakçılık il ve ülke ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Kayıtlı istihdam alanlarının açılmasını engellemekte ve haksız rekabet nedeniyle yerli işletmelerin zararına sebep olmaktadır. Sınır illerinde kaçakçılıktan en çok PKK terör örgütü gibi suç örgütleri beslenmekte ve kaçakçılık yapanlardan da haraç olarak ciddi gelir elde etmektedir. Sınır illerine komşu ülkelerde yaşanan savaş ya da her hangi bir olumsuz durum kaçak emtianın ülkeye rahat olarak girmesine fırsat vermektedir. Elde edilen yüksek kar ve cezaların caydırıcı olmaması kaçakçılığı cazip hale getirmektedir.⁶⁰ Sınır ticaretinin durması başta Gaziantep olmak üzere Mardin ve Hatay ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Sınır ticaretinin miktarı net olarak bilmesede bölge aktörlerince Gaziantep ve Hatay için yaklaşık olarak 2 milyon dolar civarında olduğu dillendirilmektedir.⁶¹

Gaziantep'li işadamları 2000'li yıllardan sonra karşılıklı gelişen ilişkilerle yeni yatırımlar ve yeni pazar alanları için Suriye'ye daha fazla yönelmeye başlamıştır. Suriye'de başlayan kriz bölgede olduğu gibi Türkiye'yi de siyasi, ekonomik, diplomatik ve güvenlik alanlarında doğrudan ve dolaylı olarak etkilemiştir. Krizin devam etmesi Gaziantep ve Mersin illerinde ticaret hacmini düşürmüştür. Sadece Suriye ile ticaret ve ihracat yapan firmalar değil, Suriye üzerinden diğer Ortadoğu ülkelerine ihracat gerçekleştiren firmalar da durumdan olumsuz etkilenmiştir.⁶² Türkiye'nin Suriyeli muhaliflere yardım etmesi, ilişkilerin daha da gerilmesine neden olmuştur. 2011 yılından sonra iki ülke arasında karşılıklı müeyyideler ve yaptırımlar uygulanmaya başlanmıştır. Türk

58 "Gaziantep Halı Sektörü", <http://www.gaziantep.com/tr/hali-sektoru> (29.05.2015); "Gaziantep Halıcılar Odası", <http://www.halicilarodasi.com/default.asp?page=newsdetails&newsid=84> (29.05.2015).

59 Nesli Öztürk, "Suriye Arap Cumhuriyeti", *İzmir Ticaret Odası, Dış Ekonomik İlişkiler Müdürlüğü*, 2006, s.9.

60 Mehmet Özcan, "Terör ve Kaçakçılık", *Ankara Strateji Enstitüsü*, Şubat 2012, <http://ankarastrateji.org/ko-e-yaz-s/teror-ve-kacakc-l-k/> (18.05.2015).

61 Veysel Ayhan vd., *Türkiye İle Suriye Arasındaki Krizin Gaziantep Ve Hatay Bölgesi Ekonomileri Üzerindeki Etkileri*, Uluslararası Orta Doğu Barış Araştırmaları Merkezi – IMPR, Ankara, Rapor No: 12, Ekim – 2012, s.6.

62 İdil Bilgiç Alpaslan, "Suriye Krizi Türkiye Ekonomisini nasıl etkiler?" Ağustos 2012, *TEPAV*, http://www.tepav.org.tr/upload/files/13456307419.Suriye_Krizi_Turkiye_Ekonomisini_Nasil_Etkiler.pdf (14.03.2015), s.1-12.

iş adamlarının Suriye yatırımları durma noktasına gelmiş ve 2,6 milyar doların üstüne çıkan ticaret hacmi düşmüştür. Ayrıca 2012 yılı için hedeflenen 5 milyar dolar ticaret hacmi maalesef gerçekleştirilememiştir. Yeni yatırımlar, yapım aşamasındaki projeler belirsizlik ve savaş yüzünden durmuştur. Özellikle turizm alanında yatırım yapanlar, boşalan otel sahipleri, baklavacılar, ciddi ekonomik sıkıntılarla karşılaşmıştır.⁶³ İhracat alanını geliştiren Gaziantep, Suriye ihracatında kaybettiği payı diğer ülkelerden karşılamayı başarmıştır. Gaziantep için asıl sorun yatırım ve ihracat alanında değil, Suriye üzerinden yapılan transit ticaret riske girmiştir. Suriye üzerinden Mısır ve Suudi Arabistan'a yapılan ihracat Suriye üzerinden gerçekleştirilmekteydi. Savaşla birlikte Irak alternatif olarak düşünülse de Irak'ın güvensiz yapısı ve IŞİD gibi terör gruplarının bölgede etkin olması alternatif olarak kalıcı olamayacağını göstermiştir. Ro-Ro seferleri Gaziantep ticareti için kurtarıcı olmaya başlamış, fakat Ro-Ro seferleri zaman ve maliyet olarak iş adamlarının gelirlerinin düşmesine sebep olmakta ve malların teslim süresi uzamaktadır. Bu durum devam ettiği takdirde orta ve uzun vadede iş adamlarının karlılığı düşecek ve maliyetleri artacaktır.

2002 yılından sonra Ortadoğu ve Kuzey Afrika Türkiye ticaretinde gide-rek artan bir paya sahip olmuştur. Uzun dönemde özellikle Suriyeli tüccarlar yoluyla bu ülkelere ihtiyaç duydukları ürünlerin ihracatı ve uygun pazarların bulunması daha rahat olacaktır. Suriyeli mülteciler Gaziantep ve diğer illerde açtıkları küçük işletmelerle üretimde ve ticarette ekonomik canlılık sağlamakta, fakat işletmelerin çoğu kaçak olduğu için vergi ödenmemekte ve haksız rekabete yol açmaktadır. Şehirde istikrarın bozulmaması için biran önce Suriyelilere çalışma izni verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Ucuz işgücü olmasına rağmen bunun istismar edilmemesi ve mevcut dengenin bozularak haksız rekabetin oluşmasına fırsat tanınmaması gerektiği vurgulanmaktadır.⁶⁴ Savaşın devam etmesi sosyal alanda yaşanabilecek olumsuzluklarla birlikte ekonomik sıkıntıları da arttırabilir. Gaziantep'te işadamları son yıllarda yöneldiği bu pazarı kaybetmek istememektedir.

Gaziantep'in en büyük ihracat gerçekleştirdiği ülke yakın komşumuz Irak'tır. Irak ile yaptığı ihracat Türkiye ihracatında ki payının yüksek olmasını sağlamaktadır. Gaziantep Irak ihracatı yaşanan savaşlar ve olumsuz durumlar

Gaz

Akademik
Bakış

159

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

63 Ayhan vd., *a.g.m.*, s.7,8,32-37,68; Oytun Orhan- Sabiha Senyücel Gündoğar, *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*, ORSAM Rapor no:195, Ocak 2015, ORSAM-TESEV, Ankara 2015, s.7-22; Harun Öztürkler- Türkmen Göksel, *Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme*, ORSAM Rapor no:196, Ocak 2015 Ankara, s.7-44; Suna Gülfer İhlamur-Öner, *Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası, Ortadoğu Analiz ORSAM*, Mart-Nisan 2014, C.6 S. 61, s.42-45; Seyfi Kılıç, *Suriyeli Sığınmacılar Ve Sınır İllerindeki Yansımaları, Ortadoğu Analiz ORSAM*, Mart-Nisan 2014, C. 6, S. 61, s.46,47; Murat Erdoğan, *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*, Hacettepe Ün. Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, Kasım 2014, s.1-48.

64 Ayhan vd., s.7,8,32,37,68; Orhan, Gündoğar *a.g.m.*, s.7-22; Öztürkler, Göksel, *a.g.m.*, s.7-35; Zümrüt Sönmez, *Komşuda Kriz: Suriyeli Mülteciler*, İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Aralık 2014, İstanbul, s. 12-17; Alpaslan, *a.g.m.*, Aynı yer.

dışında sürekli artmıştır. En çok ihraç edilen ürünlerin başında Demir-Çelik, Bitkisel Yağlar, Değirmencilik Ürünleri, Dış Giyim, Pastacılık Ürünleri yer almaktadır. Irak'ın inşasında aktif rol alan Türk Müteahhitlerin gerekli malzemeleri Türkiye'den temin etmesi İnşaat sektör ürünlerinin ihracat payını arttırmıştır. Suudi Arabistan Gaziantep ihracatında ikinci önemli Ortadoğu ülkesidir. Gaziantep'ten Suudi Arabistan'a ihraç edilen ürünlerin başında Makine Halıları, İplikler, Pastacılık Ürünleri, Ayakkabı, Demir Dışı Metaller yer almaktadır. Gaziantep ihracatında büyük bir paya sahip olan Ortadoğu ülkelerinden biri de Libya'dır. Gaziantep'in 2013 yılında Libya'ya yaptığı ihracat toplam 281.414 milyon dolardır. 2013 yılında en çok ihraç ettiği ürünlerin başında ise Makine Halıları, Pastacılık Ürünleri, Kimya Plastik Mamulleri, Çimento, İplikler yer almaktadır. Gaziantep'in ekonomik ilişkiler içinde olduğu ilk on ülkeden biride Mısır'dır. 2011 yılında ihracat payı fazla iken yaşanan darbe ile ihracat payı azalmıştır. Gaziantep'in 2013 yılı Mısır ihracatı 108.269 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Mısır'a ihraç ettiği ürünlerin başında Makine halıları gelmektedir. Mevcut siyasi şartların değişmesi iki ülke arasında ekonomik ilişkilerin daha da artmasını sağlayacaktır.⁶⁵

Sonuç

Dünyanın en eski medeniyetlerinin kurulduğu bölgede olan Gaziantep bugün yeni medeniyetlere ev sahipliği yapmaya devam etmektedir. Eski medeniyetlerin mirasını gün yüzüne çıkaran kent tarihi değerini ve önemini korumaktadır. Gaziantep Cumhuriyet öncesinde Halep'le iç içe geçen ekonomik yapısıyla önemli bir ticaret merkezi olmaya devam etmektedir. İpekyolu güzergâhında bulunması çok sayıda tüccarın uğrak merkezi olmasını sağlamıştır. Cumhuriyet'in kurulmasıyla Halep'ten ayrılan Gaziantep yeni bir misyon üstlenmeye başlamıştır. Türkiye'nin Güneydoğu'daki en önemli ticaret merkezi olmaya başlamış, zamanla Halep'in sahip olduğu potansiyele ulaşmıştır. 1980'den sonra sanayi alanında yaptığı atılımla hızla gelişmeye başlamıştır. Sanayi kenti olmaya başlayan Gaziantep, özellikle tekstil sektörü ve halı sanayinde adından söz ettirmektedir. Girişimcilik ruhu bölge dinamikleriyle birleşerek küresel ekonomiye yönelmesini sağlamıştır. Avrupa Birliği ülkeleri başta olmak üzere Ortadoğu'ya açılmaya başlamıştır. Türkiye'nin ihracat ve ithalatında kilit illerden biridir. Ortadoğu ülkelerinde tekstil ürünlerinin yanı sıra inşaat sektöründe de faaliyette bulunmaktadır. Komşu ülkelerle sınır ticareti yapan Gaziantep ekonomik büyümesini sağlamakta, ikili anlaşmalarla ticareti destekleyici adımlar atmaktadır. Ayrıca vize muafiyetinin sağlanması ticari hareketliliği arttırmıştır. Gaziantep son yıllarda Suriye ve Irak olmak üzere Ortadoğu ihracatını arttırmaya devam etmektedir. Attığı adımlarla Türkiye'nin Ortadoğu ticaret merkezi olma yolunda hızla ilerlemektedir.

65 T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, "Orta Doğu ve Kuzey Afrika Ülkeleri İle İlişkiler" [http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-ortadogu-ile-iliskileri.tr.mfa\(05.04.2014\);](http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-ortadogu-ile-iliskileri.tr.mfa(05.04.2014);) Gaziantep Sanayi Odası, "Dış Ticaret Rakamları" http://gso.org.tr/userfiles/dis_ticaret.pdf (22.02.2014).

Gaz

Ortadoğu ülkelerinde başlayan devrim hareketleri bölgede ekonomik dengelerin de değişmesine neden olmuştur. Türkiye'nin sınır komşularına kadar sıçrayan ayaklanmalar özellikle Gaziantep gibi sınır illerinde olumsuz ekonomik sorunlara neden olmuştur. Irak'ta devam eden karışıklık düzelmeden yeni iç savaşların başlaması Ortadoğu güvenliği ve kalkınmasını engellemektedir. Siyasi istikrarsızlık anarşik grupları ortaya çıkarmakta ve diğer ülkelerle olan ilişkileri de etkilemektedir. Türkiye 2000'li yıllardan sonra daha aktif olarak Ortadoğu pazarına yönelmiş, karşılıklı ekonomik ilişkiler en üst düzeye çıkarılmıştır. Özellikle Gaziantep gibi sınır illeri Ortadoğu ülkeleri ile olan ticari ve ekonomik ilişkilerini küresel boyutta geliştirmeye başlamıştır. Bölgede yaşanan savaş ihracat ve ithalatın azalmasına, ticaret ve ekonomik dengelerin bozulmasına sebep olmuştur. Savaşın bazı ülkelerde iç savaş halini alması istikrarsızlığı tetiklemektedir. Ticaret yolları güvenliğinin sağlanamaması, ihracat ve ithalatın zamanında ve istenen miktarda yapılamaması ekonomik kayba neden olmaktadır. Petrol boru hatlarının denetiminin anarşik grupların eline geçmesi, TIR'lara zarar verilmesi, ihracat ve ithalat mallarına el konulması dış ticareti baltalamaktadır. Gaziantep yaşanan bu gelişmelerden olumsuz olarak etkilenmiş, özellikle karışıklıkların başladığı tarihlerde ekonomik düşüş yaşamıştır. Ayrıca Suriyeli mültecilerin Gaziantep gibi sınır illerine yerleştirilmesi bu illerde ve ülke genelinde sosyal ve ekonomik sorunlara neden olmaktadır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen Gaziantep ekonomisi, karışıklıkların etkisinin azalması ve bazı ülkelerde son bulmasıyla tekrar hareketlenmiştir. Gaziantepli tüccarlar yeni pazarlara açılarak zararlarını telafi etme, pazar ağını genişletme ve Ortadoğu ülkeleri ile ticaretine alternatif yollar üzerinden devam etmeye çalışmaktadır. Azalan ticaret hacmi ve ihracat payı tekrar yükselmeye başlamıştır. Bölgede istikrarın tekrar sağlanması ile Gaziantep hedeflediği pazar payına ulaşacak ve Türkiye'nin Ortadoğu sanayi ve ticaret merkezi olarak bölgede adından daha sık söz ettirecektir.

KAYNAKLAR

ALBAYRAM, Hadi. "Gelişimi Yapısı ve Sorunlarıyla Gaziantep Sanayi", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, 2004 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ALPASLAN, İdil Bilgiç, "Suriye Krizi Türkiye Ekonomisini nasıl etkiler?" Ağustos 2012, TEPAV, http://www.tepav.org.tr/upload/files/13456307419.Suriye_Krizi_Turkiye_Ekonomisini_Nasil_Etkiler.pdf (14.03.2015).

AYHAN, Veysel, Müslüm Basılğan, Ümit Algan, *Türkiye İle Suriye Arasındaki Krizin Gaziantep Ve Hatay Bölgesi Ekonomileri Üzerindeki Etkileri*, Uluslararası Orta Doğu Barış Araştırmaları Merkezi - IMPR, Rapor No: 12, Ekim – 2012.

ÇABUK, Nilay. "Güneydoğu Anadolu'da Yoksulluğun Sosyal Göstergeleri", *Ankara Üniv. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 43,2(2003).

DOĞAN, Mehmet, Şemsettin Can Kaya. *Gaziantep*, Gaziantep, 1997.

Gaz

Akademik
Bakış

161

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

DUYMUŞ, H. Hande, "Anadolu Mezopotamya Sınırında Ticari Bir Kent: Zeugma", *TC. Kilis 7 Aralık Ünv. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 1. Uluslararası Sınır Ticareti Kongresi, Bildiriler Kitabı*, Kasım 2010, Kilis/Türkiye.

ERDOĞAN, Murat. *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*, Hacettepe Ünv. Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, Kasım 2014.

GENİŞ, Şerife, Emin Baki Adaş. "Gaziantep Kent Nüfusunun Demografik Ve Sosyo-Ekonomik Yapısı: Saha Araştırmasından Notlar", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011 10(1).

GÖZEL, Mustafa(Proje Koor.). Ulaşım, "Gaziantep İlinde Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023", <http://gaziantep.ormansu.gov.tr/Gaziantep/Files/belgeler/GAZ%C4%B0ANTEP%20DO%C4%9EA%20TUR%C4%B0ZM%C4%B0%20MASTER%20PLANI-%2013.03.2013.pdf>, (22.03.2015).

GÜLLÜ, Mehmet. "Serbest Bölgeler Ve Gaziantep Serbest Bölgesi'nin Yöre Ve Ülke Ekonomisine Katkıları", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Şanlıurfa, 2008, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

GÜZEL, Ahmet. "Gaziantep'te Sanayi'nin Gelişmesinde Coğrafi Konumunun Önemi", *Yatırım*, <http://www.yatirimymm.com/makale-gaziantepin-turkiye-ekonomi-sindeki-yeri.html> (22.03.2015).

HALİS, Muhsin. "Yabancı Girişimciliği Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma", *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi*, S.12, Y.9, Haziran, 2007, <http://dergi.kmu.edu.tr/userfiles/file/haziran2007/24.pdf> (25.04.2014).

HEPHAKTAN, C.Erden, Asil Alkaya. "Türkiye'de Gelir Dağılımının Bölgesel Yönden İncelenmesi", *Yönetim ve Ekonomi*, 2001, C. 8, S.2, Celal Bayar Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Manisa.

IHLAMUR-ÖNER, Suna Gülfer. *Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası*, Ortadoğu Analiz ORSAM, Mart-Nisan 2014, C.6 S. 61.

KARACA, Orhan. "Türkiye'de Bölgeler arası Gelir Farklılıkları: Yakınsama Var mı?" , *Türkiye Ekonomi Kurumu*, Nisan 2004, Ankara.

KARAGÖL, Erdal Tanas. "Şehir Ekonomileri Neden Önemli?", *SETAV*, <http://setav.org/tr/sehir-ekonomileri-neden-onemli/yorum/18742> (10.08.2015).

KILIÇ, Seyfi. *Suriyeli Sığınmacılar Ve Sınır İllerindeki Yansımaları*, Ortadoğu Analiz ORSAM, Mart-Nisan 2014, C. 6, S. 61.

KÖK, Sabahat Bayrak. "Küresel Baskılar Karşısında Geçerli Bir Üstünlük Yönelimi Olarak Yabancı Sermaye Ve Yabancı Sermayeye Yönelik Bakışın KOBİ'lerde Karşılaştırmalı Bir Analizi-I", *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, S.7, 2014,Konya.

KÖSEÇİK, Muhammet, S. Yaman Koçak. "Avrupa Birliği Bölgesel Politikası ve Yapısal Fonlar", *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu*, C.2, T.C. Devlet Planlama Teşkilatı ve Pamukkale Üniversitesi, Mart 2004.

MORTAN Kenan, Osman S. Arolat. *Gaziantep Ekonomisine Bakış*, İstanbul, Heyamola Yayınları, 2009.

Görüş

Akademik
Bakış

162

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

ORHAN, Oytun. Sabiha Senyücel Gündoğar. *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*, ORSAM Rapor no:195, Ocak 2015, ORSAM-TESEV, Ankara 2015.

ÖCAL, Fatih Mehmet, Filiz Tutar, Mehmet Vahit Eren. "Türkiye ile Suriye arasındaki Sınır Ticaretinin Ülke Ekonomilerine Etkileri", *TC. Kilis 7 Aralık Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 1.Uluslararası Sınır Ticareti Kongresi, Bildiriler Kitabı*, Kasım 2010, Kilis/Türkiye.

ÖĞÜT, Tahir. "Milli Sınırların Oluşum Sürecinde Güneydoğu Anadolu'da Kaçakçılık Sorunu ile Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya Raporu ve Değerlendirilmesi", *TC. Kilis 7 Aralık Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 1.Uluslararası Sınır Ticareti Kongresi, Bildiriler Kitabı*, Kasım 2010, Kilis/Türkiye.

ÖZCAN, Mehmet. "Terör ve Kaçakçılık", *Ankara Strateji Enstitüsü*, Şubat 2012, <http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-mehmet-ozcan/teror-ve-kacakcilik/> (18.05.2015).

ÖZDEĞER, Hüseyin. *Onaltıncı Asırda Ayıntab Livası*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1938.

ÖZDEĞER, Hüseyin. "Gaziantep", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.13, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, Y.1996.

ÖZKILINÇ, Ahmet. *373 Numaralı 'Ayntâb Livâsı Mufasssal Tahrîr Defteri (950/1543)*,9, Yayına Hazırlayanlar: Ahmet Özkılınç, Ali Coşkun, Abdullah Sivridağ, Murat Yüzbaşıoğlu. Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı yayınları, 2000.

ÖZSABUNCUOĞLU, İsmail H., Arif Özsağır, A.Atilla Uğur. *Son Dönem Gaziantep Ekonomisi*, Cumhuriyetinin 75. Yılına Armağan, Gaziantep Üniversitesi Vakfı Kültür Yayınları, 1999.

ÖZSABUNCUOĞLU, İsmail H., Tuğba Direkçi. "Seçilmiş Bazı Makroekonomik Değişkenlerin Türkiye'de Bölgesel İstihdama Etkisi", *Türkiye Ekonomi Kurumu*, Ekim 2012, <http://www.tek.org.tr/dosyalar/gaziantep5.pdf> (15.06.2015).

ÖZTÜRK, Nesli. "Suriye Arap Cumhuriyeti", *İzmir Ticaret Odası, Dış Ekonomik İlişkiler Müdürlüğü*, 2006.

ÖZTÜRKLER, Harun, Türkmen Göksel. *Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme*, ORSAM Rapor no:196, Ocak 2015 Ankara.

PEKDOĞAN, Celal. *Gaziantep Ticaret Odası'nın Yüzyılı(1898-1998)*, Gaziantep, 1999.

SOLMAZ, Mehmet, Hulusi Yetkin. *Gaziantep Çevre İncelemesi*, Gaziantep Kültür Derneği Yay., Gaziantep, 1969.

SOLMAZ, Mehmet. *Atatürk Gaziantep'te: Mektuplar, Belgeler, Fotoğraflar, Anılar, Nüfus Tescili: Gaziantep'in Adaşı ve Hemşerisi 4*. Basım, Gaziantep: İlke Matbaacılık Kuyumculuk İnş. San. Tic. Ltd. Şti. 2013.

SÖNMEZ, Zümrüt. *Komşuda Kriz: Suriyeli Mülteciler*, İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Aralık 2014, İstanbul.

Gaz

Akademik Bakış

163

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016

ŞIVGIN Hale, *19. Yüzyılda Gaziantep*, Ankara, 1997.

UYAN, Birgül. "Bölgesel Gelişme Dinamikleri: Gaziantep İlinde Yerel Ekonomik Gelişmeyi Etkileyen Faktörler", Çukurova Üniversitesi, Adana, 2009 (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

ÜZÜMCÜ, Âdem, Mustafa Korkat. "Türkiye'de Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yolsuzlukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi (2003-2012)", *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 8, 2014.

YILDIRIM, Metin-İbrahim Örnek. "Walth Whitman Rostow'un Kalkınma Aşamaları Yaklaşımına Göre Gaziantep Ekonomisinin İncelenmesi", Eylül 2012, *Türkiye Ekonomi Kurumu Yayınları*, <http://www.tek.org.tr/dosyalar/gaziantep3.pdf> (20.02.2015).

YILDIZ, Özkan. "GAP İllerinde Sosyal Ekonomik Dönüşüm" *Ege Akademik Bakış*, 8(1)2008, s.292-294, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423877070.pdf> 819.04.2015).

"Antep Baklavasının Tescili," <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=49345&l=1> (10.05.2015).

"Dünyanın 7 Harikasından Biri Gaziantep", <http://www.gto.org.tr/Ekonomi-icerik-19.html> (30.03.2015).

"Gaziantep Halı Sektörü", <http://www.gaziantep.com.tr/hali-sektoru> (29.05.2015).

"Gaziantep Halıcılar Odası", <http://www.halicilarodasi.com/default.asp?page=newsdetails&newsid=84> (29.05.2015).

"Gaziantep İli Sosyal Göstergeler", <http://www.tuik.gov.tr> (12.06.2014).

"OTM 2014", <http://www.otm2014.com/eyupbartik.pdf> (10.03.2015).

"Ulaşım", Gaziantep Sanayi Odası, <http://www.gso.org.tr/Content/?gsoSyfID=173> (08.03.2015).

"Ulaşım", *Gaziantep Ticaret Odası*, <http://www.gto.org.tr/Ulasim-icerik18.html> (18.03.2015).

"Yatırım Teşvik İstatistikleri", <http://gso.org.tr/userfiles/yatirim.pdf>, (21.04.2015).

Gaziantep İli Kültür ve Turizm Müdürlüğü, "Tarihi Yapılar ve Gezilecek Yerler, Gaziantep Turizm Raporu 2012", <http://www.gaziantepturizm.gov.tr/TR,52331/tarihi-yapilar-ve-gezilecek-yerler.html> (08.05.2015).

Gaziantep Sanayi Odası, "Ekovizyon 2013", <http://www.gso.org.tr/userFiles/File/Sayfalar/Ekovizyon2013.pdf> (21.04.2015).

Gaziantep Sanayi Odası, "Ekovizyon 2014", [http://www.gso.org.tr/userfiles/file/Sayfalar/ekovizyon2014\(1\).pdf](http://www.gso.org.tr/userfiles/file/Sayfalar/ekovizyon2014(1).pdf) (25.03.2015).

Gaziantep Ticaret Odası Resmi İnternet Sitesi, "Turizm" <http://www.gto.org.tr/Turizm-icerik-20.html> (04.04.2015).

Gaziantep Turizm Elçileri Derneği, "Gaziantep Turizm Analizi Projesi, TRC1/11/DFD/2039", İpekyolu Kalkınma Ajansı, <http://www.ika.org.tr/upload/yazilar/2011-DFD-Raporlari-757200.pdf> (04.04.2015).

Gaz

Güneydoğu Anadolu Rehberi, Gaziantep 27.07.2011, <http://www.guneydogumirasi.org/pdfs/gaziantep.pdf>, (05.04.2014).

http://www.adg.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=223:gaziantep-te-stihdam(21.05.2015)

<http://www.aktifhaber.com/gaziantep-te-engelliler-istihdam-edilecek> 1095134h.htm (25.05.2015).

<http://www.dunya.com/dunya/ulkeler/iran-fistigi-dunyayi-istila-edecek> 262608h.htm (04.09.2015).

<http://www.gaziantep-bld.gov.tr/haber-690-buyuksehir-belediyesi-ile-tcdd-arasinda-gaziray-protokolu-imzalandi.html> (11.02.2015).

<http://www.haberler.com/gaziantep-te-engelliler-istihdam-edilecek-6800830-haberi/> (25.05.2015).

http://www.olaymedya.com/Haber/antepfistigi-rekolte-tespit-raporunda-rekor-uretim-cikti_1441270674.htm (04.09.2015).

İnvest İn Gaziantep Resmi İnternet Sitesi, “ İstihdam Ve İşsizlik”, <http://www.investingaziantep.gov.tr/Istihdam-ve-Issizlik-icerik-75.html> (20.02.2015).

İnvest İn Gaziantep Resmi İnternet Sitesi, “ İstihdam Ve İşsizlik”, <http://investingaziantep.gov.tr/Kultur-ve-Turizm-icerik-68.html> (20.02.2015).

T.C. Devlet Demir Yolları Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tcdd.gov.tr/home/detail/?id=1263>(11.02.2015).

T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-sudi-arabistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (04.02.2015).

T.C. Gaziantep Valiliği Resmi İnternet Sayfası,“Rakamlarla Gaziantep 2012”, <http://www.gaziantep.gov.tr/kurumlar/gaziantep.gov.tr/siteg/document/gaziantep%20sosyo-ekonomik%20gosterge%202013.pdf> (12.06.2014).

T.C. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, “Ulaşan Erişen Türkiye 2014, Demiryolu Sektörü”, <http://www.ubak.gov.tr/BLSMWIYS/UBAK/tr/dokumanustmenu/projelerfaaliyetler/20130319101534204164.pdf> (18.04.2015).

Türkiye Dış Ticaret Vakfı Resmi İnternet Sitesi, “İller Yatırım Kataloğu”, www.tdv.org.tr/illerkatalog/illerkatalog.pdf (22.03.2015).

Türkiye Sakatlar Derneği Resmi İnternet Sitesi, <http://www.tsd.org.tr/haberler/421-gaziantep-te-engelliler-stihdam-edilecek>(12.04.2015)

Gaz

Akademik
Bakış

165

Cilt 9 Sayı 18
Yaz 2016